

Nd.

318. Frumvarp til laga

um breyting á lögum nr. 36 27. júní 1921, um samvinnufélög.

Flm.: Hannes Jónsson.

1. gr.

- a. Á eftir 2. tölulið 2. greinar laganna komi nýr liður, er orðist svo: að reka atvinnufyrirtæki, svo sem landbúnað, sjávarútgerð eða iðnað.
- b. 3. töluliður 2. gr. laganna verði 4. töluliður og orðist svo:
Önnur starfsemi, svo sem almenn fræðsla, bygging hibýla fyrir fjölskyldur og útvegum lánsfjár til atvinnurekstrar.

2. gr.

2. töluliður 3. greinar laganna orðist svo:

Sameiginleg ábyrgð allra félagsmanna á fjárreiðum félagsins. Þó má sú ábyrgð vera takmörkuð við ákveðna fjárhæð hjá hverjum einstökum félagsmanni, og skal hún ákveðin í samþykktum félagsins.

Eigi má takmörkuð ábyrgð einstaks félagsmanns vera lægri en 100 krónur.

3. gr.

Á eftir 3. gr. laganna komi ný grein, sem verður 4. gr. og orðist svo:

Þau félög ein, sem skipulögð eru samkvæmt lögum þessum, mega nefna sig kaupfélög eða samvinnufélög.

Greinatalan breytist samkvæmt þessu.

4. gr.

4. gr. 1. verði 5. gr. og orðist svo:

Nú vilja menn stofna samvinnufélag, og skulu þeir þá kveðja til almenns fundar á því svæði, sem félaginu er ætlað að ná yfir, og bera málið upp til umræðu og atkvæða.

Ef 15 menn eða fleiri koma sér saman um félagsstofnun, rita þeir niður grundvallaratriði um starfsemi félagsins — ef þeim þykir ástæða til, — og er það stofnsamningur félagsins.

Í stofnsamning má setja þessi ákvæði:

1. Um grundvallartilgang félagsins.
2. Um tilhögun ábyrgðar á fjárreiðum þess.
3. Um stofnsjóðsframlag.
4. Um tilhögun á greiðslum félaga og annara viðskiptamanna til félagsins.
5. Um ávöxtun varasjóðs.

Félaginu skulu síðan settar samþykktir í samræmi við lög þessi, og er þá félagið löglega stofnað.

5. gr.

Á eftir orðunum „er hafa vörukaup sem aðalverksvið“ í 25. gr. laganna komi: og veita viðskiptamönnum gjaldfrest.

Og á eftir d-lið greinarinnar komi nýr liður:

- e. Ef ákvæði starfssamnings eru brotin af félagsstjórn eða aðalfundi.

Greinargerð.

Lögin um samvinnufélög hafa staðið óbreytt síðan þau voru sett (1921). Síðan hafa orðið og standa fyrir dyrum miklar breytingar á atvinnuháttum þjóðarinnar, m. a. í þá átt, að atvinnurekstur, sem áður var eingöngu rekinn sem einkaatvinnurekstur eða með hlutafélagsskap, er nú tekið að reka á grundvelli samvinnufélagsskapar, þótt brugðið hafi þar út af í framkvæmd.

Gera verður ráð fyrir, að samvinnurekstur í sjávarútgerð, landbúskap og iðnaði verði að fá sín sérlög hvert fyrir sig. Eigi að síður er það nauðsynlegt, að hin almennu samvinnufélög séu þannig gerð, að þau taki til alls þess samvinnurekstrar, sem nú ris upp í landinu, og lúta að því ákvæði 1. gr. a. og 3. gr. frv.

Tvenn ákvæði gilda í samvinnulögunum um persónulega ábyrgð félagsmanna í samvinnufélögum:

- a. Ótakmörkuð sameiginleg ábyrgð.
- b. Takmörkuð ábyrgð.

Hinnar ótakmörkuðu sameiginlegu ábyrgðar er krafizt fyrir þau ein félög, sem hafa það verkefni að útvega félagsmönnum sínum vörur (kaupfélög, pöntunarfélög). Öllum öðrum félögum er leyfð takmörkuð ábyrgð.

Þegar kaupfélögin (pöntunarfél.) voru stofnuð, löngu áður en samvinnulögin voru sett, þá skorti þau eðlilega, svo að kalla Algerlega, rekstrarfé. Þá mun það hafa verið, að bankar og aðrir, sem leitað var til um rekstrarfé, settu það skilyrði fyrir lánveitingu, að félagsmenn stæðu allir í sameiginlegri ótakmarkaðri ábyrgð fyrir öllum skuldbindingum félagsins.

Bæði af þeirri nauðsyn, sem fyrir lá um útvegum rekstrarfjár, og jafnframt vegna þess, að frumherjar kaupfélagsskaparins töldu hina solidarisku ábyrgð í samræmi við alla stefnu og starfsemi félaganna, þá var það tiltölulega auðsótt, að fá slíka ábyrgð samþykkt í sérlögum hinna einstöku félaga. Þaðan er hún svo komin inn í samvinnulögin.

Reynsla umliðins tíma hefir sýnt það, að ákvæði samvinnulaganna um ótakmarkaða sameiginlega ábyrgð er hvorki nauðsynleg né getur talizt heppileg

í öllu tilliti fremur í kaupfélögum og pöntunarfélögum heldur en í öðrum tegundum samvinnufélaga.

Það hefir komið í ljós, að hin ótakmarkaða sameiginlega ábyrgð er í reyndinni meira form en að hún sé raunveruleg trygging fyrir félögin sjálf eða lánardrottna þeirra, og sízt meiri trygging en takmörkuð ábyrgð, sem miðuð væri við eðlilega og viðráðanlega upphæð á hvern félagsmann.

Þegar samvinnulögin voru sett, hafa menn að líkindum verið búnir að fá meira eða minna ljósan skilning á því, að hin ótakmarkaða sameiginlega ábyrgð væri ekki eins mikils virði, hvorki fyrir félögin sjálf eða lánardrottna þeirra, eins og álitid var í upphafi. Þess vegna mun það hafa verið, að lögin leyfðu öðrum tegundum samvinnufélagsskapar takmarkaða ábyrgð, þar á meðal félögum, sem eru aðeins sölufélög (sláturfélögin).

Mörg kaupfélögin eru jafnframt sölufélög og hafa þannig að hálfu leyti verksvið, sem samvinnulögin leyfa takmarkaða ábyrgð. Þess vegna er ekki nema hálf tölur að sláa að leyfa slíkum kaupfélögum takmarkaða ábyrgð.

Síðan samvinnulögin voru sett hafa verið stofnuð nokkur kaupfélög og pöntunarfélög, sem hafa ekki ótakmarkaða sameiginlega ábyrgð. Bendir þetta til þess, að hin ótakmarkaða ábyrgð er ekki sú nauðsyn, sem álitid var í fyrstu, til þess að félögin gætu notið eðlilegs lánstrausts um rekstrarfé, og að margir fella sig betur við, að ábyrgðin sé takmörkuð.

Vegna hins afdráttarlausa skilyrðis um ótakmarkaða ábyrgð í kaupfélögum og pöntunarfélögum, komust þessi félög ekki undir ákvæði samvinnulaganna um skyldur og réttindi.

Það má telja víst, að fleira en óttinn við hina ótakmörkuðu ábyrgð hafi staðið í vegi fyrir eðlilegum þroska samvinnufélaganna, meðal annars ágreinigur um skuldaverzlun eða staðgreiðslu. Þrátt fyrir upphaflegan tilgang félaganna, að útrýma skuldaverzluninni, hefir ekki tekizt að sneiða framhjá þeim skerjum í framkvæmdinni. Þessi staðreynd og óttinn við það, að félagsskapnum yrði beint í annan farveg en upphaflega var gert ráð fyrir, hefir sumstaðar orðið til þess að fæla menn frá félögum. Ákvæði 4. gr. frv. eiga að greiða götu fyrir því, að við stofnun félagsins verði svo um búid, að ekki þurfi að óttast slíkar misfellur.

Þar sem samkeppni um verzlun er hörð, er erfitt að uppfylla ákvæði samvinnulaganna um sjóðatillög. Sérstaklega hefir stofnsjóðstillagið þótt hátt, og ef engin skuldaverzlun er rekin, sýnast þau ákvæði óþörf, því þar er litlu meiri þörf fyrir stofnsjóðinn en í framleiðslufélögum, sem eru leyst undan þessum ákvæðum. Í 5. gr. frv. er því gert ráð fyrir, að stofnsjóðsákvæðin gildi ekki fyrir önnur félög en þau, sem veita viðskiptamönnum gjaldfrest.

Þá er í sömu gr. frv. bætt við þeim ákvæðum um útborgunarskyldu á stofnsjóðsinnstæðu, að stofnsjóður skuli útborgast, ef brotin eru ákvæði stofnsamnings. Ætti þetta að verða til þess, að menn yrðu öruggari fyrir því, að ekki yrði breytt um stefnu í starfsemi félagsins í þeim atriðum, sem miklu máli þættu skipta.